

Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland
Verantwoord Beleggen beleid

24 FEBRUARI 2023

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Investment beliefs en overige uitgangspunten	4
2.1.	Investment beliefs	4
2.2.	Overige uitgangspunten.....	4
3.	Doelstelling verantwoord beleggen en speerpunten	7
4.	Beleid verantwoord beleggen	9
4.1.	Beschikbare instrumenten.....	9
4.2.	Thema's	10
4.3.	Uitsluitingsbeleid	11
4.4.	Insluiten.....	11
4.5.	Voting- en engagementbeleid	11
4.6.	Impactbeleggingen	11
4.7.	Onderlinge samenhang bij inzet van instrumenten	12
4.8.	Huidige implementatie PCN	12
5.	Rapportages, Monitoring en Communicatie.....	13
5.1.	Rapportage en monitoring.....	13
5.2.	Communicatie	13
Bijlage 1	Diverse richtlijnen	14
Bijlage 2	Overzicht verantwoord beleggen in beleggingsportefeuille PCN	15

1. Inleiding

De primaire taak van het pensioenfonds is om het pensioenvermogen van haar deelnemers voor een lange termijn zo goed mogelijk te beheren. Bij de invulling van deze taak maakt PCN doorlopend afwegingen tussen risico- en rendementsfactoren. Bij het vermogensbeheer hoort echter ook een afweging van de impact die de beleggingen kunnen hebben op de maatschappij in de breedste zin.

Het pensioenfonds wil als investeerder een belangrijke maatschappelijke bijdrage leveren. Daarom heeft het pensioenfonds ervoor gekozen om een verantwoord beleggingsbeleid toe te passen. Dit betekent dat het pensioenfonds enerzijds aandacht heeft voor het niet opnemen van 'slechte' beleggingen in de portefeuille. Bij het maken van investeringsbeslissingen kijkt het pensioenfonds anderzijds ook naar maatschappelijke effecten door bij elke investeringsbeslissing het aspect duurzaamheid mee te wegen. Hoe het pensioenfonds dit doet is vastgelegd in dit beleid verantwoord beleggen.

Zoals de Pensioenfederatie ook weergeeft in haar Servicedocument verantwoord beleggen: De opvattingen van pensioendeelnemers en van de maatschappij waarvan deelnemers onderdeel uitmaken over wat 'verantwoord' is, zijn niet statisch. Dat zorgt ervoor dat dit beleid ook in ontwikkeling is en kan veranderen. Informatie over het verantwoord beleggen beleid en rapportages daarover zijn beschikbaar voor de deelnemers van het pensioenfonds.

Allereerst worden in dit beleidsdocument in hoofdstuk 2 de investment beliefs en uitgangspunten vastgelegd. Hoofdstuk 3 gaat in op een nadere uitwerking van de doelstelling en de daarbij behorende activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen voor de komende jaren. Daarna wordt in hoofdstuk 4 aangegeven welke instrumenten er zijn, wat het beleid is en welke instrumenten het pensioenfonds gebruikt om invulling te geven aan verantwoord beleggen. Op welke wijze over verantwoord beleggen wordt gerapporteerd en hoe dit wordt gemonitord is opgenomen in hoofdstuk 5. Tot slot staat in bijlage 2 hoe dit er momenteel voor de beleggingsportefeuille van PCN uitziet.

2. Investment beliefs en overige uitgangspunten

2.1. Investment beliefs

Het bestuur van het pensioenfonds streeft als eindverantwoordelijk uitvoerder van de door sociale partners overeengekomen pensioenregeling naar een optimale kwaliteit, zorgvuldigheid en openheid met betrekking tot die uitvoering.

Het pensioenfonds heeft ten doel om, als bedrijfstakpensioenfonds ten behoeve van de bedrijfstak overheid, onderwijs, zorg en daarmee gelieerde lichamen in Caribisch Nederland, de pensioenovereenkomst van de aangesloten lichamen uit te voeren op basis van het uitvoeringsreglement van het pensioenfonds.

Het hoofddoel van het beleggingsbeleid is, gegeven de risicobereidheid, het leveren van een optimale bijdrage aan het veiligstellen van de pensioenaanspraken. Gestreefd wordt naar rendementsoptimalisatie binnen een aanvaardbaar risicoprofiel.

Ten aanzien van verantwoord beleggen heeft het pensioenfonds het volgende in haar investment beliefs opgenomen:

Het pensioenfonds kiest vanuit ethische en maatschappelijke doelstellingen voor een lange termijn verantwoord beleggen beleid. PCN gelooft erin dat beleggingen in ondernemingen die rekening houden met duurzaamheid naar verwachting op de lange termijn leiden tot een beter risico- en rendementsprofiel en tot een positief maatschappelijk rendement.

De primaire doelstelling van het pensioenfonds blijft ten alle tijden het uitvoeren van de pensioenregeling. Dit betekent dat in besluitvorming het financieel rendement prevaleert. Het pensioenfonds doet dit op een verantwoorde wijze. Voor de beleggingen zowel lokaal als internationaal betekent dit dat moet worden voldaan aan een aantal minimumnormen en waarden ten aanzien van 'ESG' – dit staat voor:

- Environmental (milieu);
- Social (sociaal);
- Governance (bestuur).

Dit betekent dat niet alle beleggingen in aanmerking komen voor de portefeuille van het pensioenfonds. Hetzelfde geldt voor de vermogensbeheerorganisaties waar het pensioenfonds mee samenwerkt. Deze partijen dienen aan bepaalde voorwaarden te voldoen.

2.2. Overige uitgangspunten

Het pensioenfonds weegt het aspect 'duurzaamheid' (ESG-factoren) integraal mee in de totale beleggingscyclus:

Dit gebeurt als volgt:

- Bij elke stap wordt de impact van ESG-factoren meegenomen. Het pensioenfonds streeft hierbij naar een evenwicht tussen rendement, risico en maatschappelijke impact. Ook aspecten als transparantie en uitlegbaarheid kunnen meespelen in de overwegingen. Bij het opstellen van de structuur van mandaten en de selectie van vermogensbeheerders betekent dit dat de ESG-impact wordt meegewogen in de algehele besluitvorming. Voor de monitoring en de evaluatie betekent dit dat naast risico en rendement ook wordt gekeken naar de ontwikkeling ten aanzien van duurzaamheid in de portefeuille.
- Alle beleggingsfondsen worden beheerd door operationeel beheerders die de Principles for Responsible Investment (PRI, beginselen voor verantwoord beleggen) hebben ondertekend. Daarmee hebben zij zich gecommitteerd tot het meenemen van milieu, sociale en bestuurlijke aspecten in hun beleggingsbeslissingen en hierover te rapporteren.

Daarnaast heeft PCN de volgende uitgangspunten voor het duurzame beleid gedefinieerd:

- PCN streeft naar een beleid dat werkbaar is voor wat betreft de implementatie en monitoring.
- PCN is zich ervan bewust dat er geen eenduidige onderzoeken zijn die aantonen dat verantwoord beleggen ook daadwerkelijk tot een structureel hoger of lager financieel rendement leidt. Wel heeft het bestuur de overtuiging dat bedrijven die zich inzetten op het gebied van ESG-factoren leiden tot meer duurzame bedrijven en dus naar verwachting een positief maatschappelijk rendement;
- Aan de implementatie van het beleid verantwoord beleggen kunnen extra kosten verbonden zijn ten opzichte van een beleid zonder duurzaamheidscriteria. Dit kan oplopen tot enkele basispunten. Het bestuur heeft hier op voorhand geen maximum voor gedefinieerd en bekijkt elk initiatief vanuit een kosten / baten perspectief. Hierbij wordt zowel het te verwachte financieel als maatschappelijke rendement beoordeeld;
- Bij beleggingen met gelijke risico- en rendementskarakteristieken gaat altijd de voorkeur uit naar een invulling met verantwoord beleggen. Het beleid verantwoord beleggen is niet statisch. Ontwikkelingen gaan snel en dat heeft impact op het beleid. Het strategisch beleggingsbeleid wordt eens in de drie tot vijf jaar herijkt en jaarlijks wordt er gekeken of kleine aanpassingen ten opzichte van het lange termijnbeleid tot toegevoegde waarde kunnen leiden. Het beleid verantwoord beleggen wordt jaarlijks geëvalueerd en hierbij worden de thema's en speerpunten in het beleid verantwoord beleggen eveneens herijkt. De beleggingsinstrumenten worden hierop indien nodig aangepast;
- (Inter)nationale verdragen en gedragscodes zoals de Principles for Responsible Investment (PRI) van de Verenigde Naties (VN Principles), Global Compact van de Verenigde Naties (opgenomen in bijlage 1) vormen het uitgangspunt voor de verantwoorde invulling van het beleggingsbeleid. Global Compact is een initiatief van de Verenigde Naties en bestaat uit universele principes die gebaseerd zijn op verschillende, algemeen erkende verdragen, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, belangrijke conventies van de International Labour Organisation en het VN-verdrag tegen corruptie.
- Het pensioenfonds heeft er een voorkeur voor dat vermogensbeheerorganisaties waar het Pensioenfonds mee samenwerkt, de algemeen door de Verenigde Naties vastgestelde minimale maatschappelijke normen erkennen en onderdeel maken van hun ondernemingsbeleid, strategie, cultuur en dagelijkse gang van zaken (ondertekenaars UNPRI).
- Het fonds voldoet aan wet- en regelgeving en vermijdt te beleggen in bedrijven die controversiële wapens maken, onderhouden of verhandelen. Deze wapencategorie omvat antipersoneelsmijnen, clusterbommen, munitie met verarmd uranium en biologische, chemische of nucleaire wapens. Het fonds zal zich houden aan het verbod dat is opgenomen in het Wijzigingsbesluit financiële markten, waarbij maximaal 5% is toegestaan in beleggingsinstellingen en indices.

- Lokale beleggingen dienen maatschappelijk relevant te zijn. Het risico- en rendementsprofiel is echter doorslaggevend. Het dient te passen binnen het totale beleggingsbeleid en er dient voldaan te worden aan de overige investment beliefs betreffende o.a. spreiding en liquiditeit.

3. Doelstelling verantwoord beleggen en speerpunten

Het nader concretiseren van doelstellingen ten aanzien van verantwoord beleggen, geeft het pensioenfonds een nadere richting aan het beleid verantwoord beleggen voor de komende jaren:

Doelstelling t.a.v. verantwoord beleggen	<p>Tegen marktconforme kosten en adequate rendementen verantwoord beleggen. Voor de beleggingen betekent dit dat moet worden voldaan aan een aantal minimumnormen en waarden ten aanzien van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie. Dit houdt in dat wordt voldaan aan de wet- en regelgeving m.b.t. clustermunie en dat er in de portefeuille geen beleggingen in ondernemingen zijn opgenomen die een van de tien universele principes van de Global Compact structureel en in grove mate schenden.</p> <p>Duurzame en lokale economische ontwikkelingen worden gestimuleerd. Hierbij draagt het Pensioenfonds specifiek bij aan een beter milieu. Dit alles zodanig dat het pensioenfonds altijd in staat blijft om de beleggingsdoelstellingen te realiseren. Met het beleid verantwoord beleggen geeft het pensioenfonds invulling aan haar maatschappelijke bijdrage.</p>
Thema's	<p>Vanuit de achtergrond van de bedrijfstak overheid, onderwijs en zorg en daarmee gelieerde lichamen in Caribisch Nederland sluit PCN zich aan bij de tien algemene principes vanuit de Global compact van de Verenigde Naties.</p> <p>Het Pensioenfonds heeft mede op basis van de uitkomsten van het deelnemersonderzoek in 2022 de volgende thema's als speerpunten benoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Good governance; • Sustainable Development Goal (SDG) 7: Betaalbare en duurzame energie; • SDG 3: Goede gezondheid en welzijn
Activiteiten 2023-2025	<p>Om deze doelstellingen te bereiken heeft het Pensioenfonds de volgende activiteiten voor 2023-2025 vastgesteld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het Pensioenfonds neemt haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en heeft haar lokale beleggingen uitgebreid tot \$ 31,5 miljoen; 2. Periodieke dialoog met stakeholders door middel van enquêtes, polls op de website en mailings geven het bestuur inzicht in de voorkeuren van haar stakeholders; 3. Thema's <ul style="list-style-type: none"> • Het Pensioenfonds onderzoekt of de door het Pensioenfonds vastgestelde thema's betrokken kunnen worden in het uitsluitings- en insluitingsbeleid in de beleggingsfondsen waarin wordt belegd; • Het Pensioenfonds vraagt haar vermogensbeheerders deze thema's mee te nemen in de stewardshipactiviteiten met ondernemingen (voting en engagement); • Het Pensioenfonds neemt waar mogelijk deze thema's mee in de bestaande lokale beleggingen en de impact investeringen die gedaan kunnen worden. 4. In de beoordeling van de huidige voting- en engagementactiviteiten verkrijgt het Pensioenfonds inzicht in de verhouding tot de eigen thema's;

	5. Het Pensioenfonds onderzoekt de mogelijkheden van CO2-reductie in eerste instantie voor de portefeuille aandelen ontwikkelde landen.

4. Beleid verantwoord beleggen

4.1. Beschikbare instrumenten

Er zijn verschillende instrumenten die het Pensioenfonds voor haar verantwoord beleggen beleid kan inzetten:

1. Engagement;
2. Stemmen (Proxy voting);
3. Uitsluitingen;
4. Insluiten;
5. Impactbeleggingen.

1. Engagement

Het toepassen van engagement betekent dat het Pensioenfonds, samen met andere beleggers de dialoog aangaat met ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van fundamentele uitgangspunten op het gebied van milieu, sociaal beleid en organisatiestructuur. Bedrijven worden aangesproken op deze onderwerpen en de dialoog wordt op een constructieve manier aangegaan met de ondernemingen waarin het Pensioenfonds belegt om hun prestaties te versterken door verbeteringen door te voeren in de bedrijfsvoering op het gebied van de organisatiestructuur, de maatschappij en het milieu. Het uiteindelijke doel is het creëren en veiligstellen van de aandeelhouderswaarde op de lange termijn.

2. Stemmen

Met stemmen wordt bedoeld dat wereldwijd en op een transparante manier het stemrecht ten uitvoer wordt gebracht in naam PCN. Hierbij wordt gekeken naar de context waarin een onderneming opereert en wordt ondernemingen gevraagd hun beleid toe te lichten. Indien wordt afgeweken van de zogenaamde "best practice" wordt om een gedetailleerde uitleg gevraagd. Met stemmen worden de volgende aspecten bevorderd:

- Proactief worden de minimale standaarden die het fonds hanteert aan de ondernemingen waarin wordt belegd, gecommuniceerd;
- Verbeteren van de bestuursstructuur en –samenstelling;
- Optimaliseren van het remuneratiebeleid om te waarborgen dat het (uitvoerend) management beloofd wordt voor het creëren en waarborgen van aandeelhouderswaarde;
- Ontwikkelen van interne controles en risicomanagementsystemen;
- Beschermen van rechten van minderheidsaandeelhouders.

Ook als er een tegenstem wordt uitgebracht, wordt aan de onderneming een uitgebreide toelichting gestuurd over de reden van deze tegenstem. Ook hier is het uiteindelijke doel het behouden en verbeteren van de aandeelhouderswaarde.

3. Uitsluitingen

Het principe van uitsluiten betekent dat bepaalde landen of bedrijven worden uitgesloten om in te Beleggen. De beleggingen worden gescreend aan een uitsluitingenlijst. Op deze manier wordt voorkomen dat het pensioenfonds beleggingen doet die niet bij het pensioenfonds of bij de deelnemers past.

4. Insluiten / positieve selectie

Het principe van insluiten betekent dat in bedrijven die achterblijven in principe alleen nog wordt belegd wanneer deze ondernemingen kunnen worden aangezet tot verbeteringen. Bij insluiten wordt bewust gekozen voor ondernemingen die vooroplopen en ondernemingen die kunnen worden aangezet tot verbeteringen.

5. Impactbeleggingen

Impactbeleggingen zijn beleggingen die in de eerste plaats als doelstelling een maatschappelijk effect hebben. Financieel rendement is daarnaast ook een doel. In tegenstelling tot de uitsluitingen waarbij het doel is om negatieve impact te minimaliseren, wordt met dit instrument juist actief gezocht naar het creëren van positieve impact.

4.2. Thema's

Het Pensioenfonds heeft mede op basis van de uitkomsten van het deelnemersonderzoek de volgende thema's als speerpunten benoemd:

Good governance

Goed bestuur is essentieel voor ondernemingen die duurzaam en verantwoord ondernemen. Volgens de OESO zijn er 7 waarden die goed bestuur zou moeten hebben:

- Openheid & transparantie
- Naleving van wet- en regelgeving
- Structuur, beloning en samenstelling van het bestuur
- Ethisch beleid
- De rechten van aandeelhouders;
- Gelijke behandeling van aandeelhouders
- Rol en rechten van belanghebbenden.

Daarnaast zijn ook de principes vanuit de UN GP en UNGC te koppelen aan goed bestuur. Dit gaat dan over de fundamentele verantwoordelijkheden van bedrijven op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, het milieu en anti-corruptiemaatregelen.

Via de instrumenten uitsluiting, insluiting, voting en engagement wordt invulling gegeven aan dit thema.

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie;

Dit thema heeft als doel dat iedereen toegang heeft tot betaalbare, betrouwbare en moderne en duurzame energie. Hiervoor zal het aandeel hernieuwbare energie verhoogd moeten worden. Hernieuwbare energie helpt ons los te maken van fossiele brandstoffen. Vanuit dit thema onderzoekt het Pensioenfonds de mogelijkheden voor CO₂-reductiedoelstellingen in de beleggingsportefeuille.

SDG 3: Goede gezondheid en welzijn

Vanuit de Sustainable Development Goals (SDG's) wordt gesteld dat gezondheid essentieel is voor duurzame ontwikkeling. Belangrijke onderwerpen zijn kindersterfte, moedersterfte en verschillende wereldwijde ziekten als HIV/aids, tuberculose, malaria en andere tropische ziekten. Hiervoor is onderzoek nodig naar vaccins en medicijnen.

Daarnaast is toegang tot medicijnen onderdeel van het mensenrecht "Recht op gezondheid". Hier spelen farmaceutische bedrijven met hun monopoliepositie een grote rol in. De prijs van medicijnen, investeren, verlengen van patentrechten en belastingontwijking zijn in deze sector belangrijke thema's.

Gezondheid en welzijn is evenals andere SDG's kwalitatief van aard en kan niet direct 1 op 1 gerelateerd worden aan de verschillende ondernemingen binnen portefeuilles. Vooralnog zijn engagement en insluiting de beste instrumenten voor dit thema.

De producten vanuit de tabaksindustrie zijn schadelijk voor de gezondheid. Via de instrumenten engagement en uitsluiting kan invulling worden gegeven aan dit thema.

Het Pensioenfonds beziet de meeste thema's vanuit brede zin en het Pensioenfonds sluit zich aan bij de gangbare standaarden voor deze thema's. In de uitvoering kan een vermogensbeheerder gemotiveerd en in overleg met het Pensioenfonds kiezen voor een andere standaard.

4.3. Uitsluitingsbeleid

Het Pensioenfonds belegt niet in ondernemingen die de principes van de UN Global Compact in grove mate schenden. Het gaat hierbij om schendingen van de tien universele principes Mensenrechten. Daarbij is het uitgangspunt dat het een structurele normschending betreft met een duur langer dan twee jaar. Schendingen worden beoordeeld op impact, schaal en onomkeerbaarheid.

Daarnaast voldoet het Pensioenfonds aan de wettelijke verplichtingen ten aanzien van ondernemingen met activiteiten in de wapenindustrie.

De implementatie van dit beleid kan leiden tot een andere uitvoering door verschillende vermogensbeheerders. Dit ontstaat door het gebruiken van verschillende dataproviders of een connectie met het engagementprogramma van de vermogensbeheerder.

Het Pensioenfonds sluit waar mogelijk ook beleggingen uit gekoppeld aan de thema's van het Pensioenfonds, zoals bijvoorbeeld:

- Ondernemingen die betrokken zijn bij de productie of de verkoop van tabak;
- Ondernemingen met een hoge koolstofintensiteit.

Het pensioenfonds sluit niet alleen ondernemingen uit, maar ook landen. Dit is dan van toepassing voor staatsobligaties. De basis voor het uitsluiten van landen wordt gevormd door de internationale verdragen die Nederland heeft ondertekend, of waaraan Nederland door het EU- en VN-lidmaatschap is gebonden.

4.4. Insluiten

Het Pensioenfonds vindt insluiten (het overwegen van ondernemingen met een goede ESG-score) een belangrijk instrument en zet dit in waar mogelijk.

4.5. Voting- en engagementbeleid

Het Pensioenfonds is zich ervan bewust dat met het instrument "uitsluiten van ondernemingen" het resultaat van deze ondernemingen niet verandert. Daarom wil het Pensioenfonds ook een actieve houding aannemen en invloed uitoefenen op het beleid van bedrijven via engagement en met haar stemgedrag in aandeelhoudersvergaderingen.

De vermogensbeheerders voeren een normatief engagementprogramma uit waarbij de dialoog wordt aangegaan met ondernemingen waarbij er sprake is van een (dreigende) schending van de universele principes. Daarnaast voeren de vermogensbeheerders een thematisch engagementprogramma uit. Hierbij is de doelstelling om op thema's het gesprek met ondernemingen aan te gaan om een positieve impact op ESG-criteria te maken.

Het Pensioenfonds sluit zich aan bij de uitgangspunten voor het stem- en engagementbeleid van de vermogensbeheerders. Indien via engagement geen resultaat lijkt te kunnen worden behaald, kunnen de vermogensbeheerders besluiten bedrijven of sectoren uit te sluiten.

4.6. Impactbeleggingen

Met lokale beleggingen neemt het pensioenfonds haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en wordt de lokale economie gestimuleerd.

4.7. Onderlinge samenhang bij inzet van instrumenten

De portefeuille van het Pensioenfonds voldoet aan minimumnormen en waarden. Na het toepassen van het uitsluitingsbeleid, gebruikt het Pensioenfonds haar invloed en gaat in gesprek met de ondernemingen waarin wordt belegd. Het Pensioenfonds is een lange termijn belegger. Indien ondernemingen niet bereid zijn om zich te willen verbeteren op het gebied van duurzaamheid, dan zal het Pensioenfonds als eerste gebruik maken van haar stemrecht.

4.8. Huidige implementatie PCN

Het Pensioenfonds geeft invulling aan haar verantwoordelijkheid ten aanzien van verantwoord beleggen door gebruik te maken van bijna alle beschikbare instrumenten door de gehele portefeuille. Het is niet mogelijk om voor elke beleggingscategorie gebruik te maken van alle instrumenten. Voor een volledig beeld van de toepassing van de beschikbare instrumenten in de portefeuille wordt verwezen naar bijlage 2. Een samenvatting hiervan staat hier weergegeven.

Voor aandelen ontwikkelde en opkomende markten, high yield obligaties en EMD wordt gebruik gemaakt van het instrument uitsluiten. Hiermee geeft het pensioenfonds onder andere invulling aan wettelijke restricties op basis van het VN Verdrag inzake Clustermunitie dat vanaf 1 augustus 2010 bindend internationaal recht is geworden. Naast de uitsluiting van controversiële wapens, wordt binnen alle beleggingscategorieën een screening toegepast op schenders van internationale principes. Daarnaast passen alle vermogensbeheerders nog aanvullende uitsluitingen toe.

Het pensioenfonds wil invloed uitoefenen op het beleid van bedrijven via engagement en met haar stemgedrag in aandeelhoudersvergaderingen. Het inzetten van deze instrumenten besteedt het Pensioenfonds uit aan haar vermogensbeheerders:

- Zo voert BlackRock het engagement- en votingbeleid uit voor aandelen ontwikkelde markten;
- Schroders voert het engagement- en votingbeleid uit voor aandelen opkomende landen;
- Robeco voert het engagementbeleid uit voor high yield.

Het instrument insluiting of positieve screening wordt ingezet binnen de high yield obligatieportefeuille en de beleggingscategorie obligaties opkomende landen local currency en hard currency.

Daarnaast wordt er in de matchingportefeuille voornamelijk belegd in US STRIPS, duurzame cash fondsen en mogelijk rentederivaten. Voor deze portefeuille is de mogelijkheid om instrumenten vanuit het verantwoord beleggen beleid in te zetten, vooralsnog beperkt.

Sinds eind 2017 is de eerste lokale belegging gedaan via een daarvoor opgerichte participatiemaatschappij. Hierbij is allereerst getoetst of het risico- rendementsprofiel van de belegging past binnen de beleggingsportefeuille. Thema's die daarnaast belangrijk zijn voor lokale beleggingen BES zijn: goed ondernemingsbestuur, goed werkgeverschap, energiezuinig, bewust waste management, wet & regelgeving, ordelijk financieel beheer. Deze thema's worden meegenomen in de selectie en daarna ook in de monitoring van de belegging. Met lokale beleggingen neemt het pensioenfonds haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en wordt de lokale economie gestimuleerd.

5. Rapportages, Monitoring en Communicatie

5.1. Rapportage en monitoring

Het pensioenfonds ontvangt rapportages van de verschillende vermogensbeheerders waarin de belangrijkste engagement en voting onderwerpen worden toegelicht per onderneming:

- Het engagement beleid;
- Stembeleid en stemresultaten;
- Prioritering van onderwerpen;
- Voortgang (milestone).

Daarnaast ontvangt het pensioenfonds periodiek de uitsluitingenlijsten voor aandelen en high yield obligaties.

Het pensioenfonds rapporteert jaarlijks integraal over het beleid verantwoord beleggen.

5.2. Communicatie

Het Pensioenfonds is wettelijk verplicht om in het jaarverslag te vermelden 'op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen'.

Daarnaast stelt het Pensioenfonds op de website haar verantwoord beleggen beleid ter beschikking, evenals de rapportages ter verantwoording over haar beleid.

Informatie over het verantwoord beleggen beleid en rapportages daarover worden beschikbaar gesteld aan de deelnemers van het pensioenfonds.

Bijlage 1 Diverse richtlijnen

Thema's 10 principes Global Compact / 10 universele principes

Pijler Mensenrechten:

- Principe 1: bedrijven dienen binnen de grenzen van hun invloedssfeer de internationaal uitgevaardigde mensenrechten te eerbiedigen;
- Principe 2: bedrijven dienen zich er steeds van te vergewissen dat zij niet medeplichtig worden aan schending van de mensenrechten

Pijler Arbeidsomstandigheden;

- Principe 3: bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- Principe 4: de uitbanning van iedere vorm van verplichte en gedwongen arbeid;
- Principe 5: de effectieve afschaffing van kinderarbeid;
- Principe 6: de bestrijding van discriminatie in arbeid en beroep;

Pijler Milieu

- Principe 7: bedrijven dienen voorzorg te betrachten bij hun benadering van milieuitdagingen;
- Principe 8: initiatieven te ondernemen om een groter milieubesef te bevorderen;
- Principe 9: de ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren;

Pijler Anti-corruptie

- Principe 10: bedrijven moeten elke vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping.

Duurzame doelen (Sustainable Development Goals):

Bijlage 2 Overzicht verantwoord beleggen in beleggingsportefeuille PCN

Alle strategieën in de portefeuille en de matchingportefeuille van PCN worden bij voorkeur beheerd door vermogensbeheerders die de Principles for Responsible Investments hebben ondertekend.

Binnen de matchingportefeuille wordt belegd in US STRIPS, cash fondsen (inclusief een duurzaam geldmarktfonds), cash en mogelijk rentederivaten. Voor deze portefeuille is de mogelijkheid om instrumenten vanuit het verantwoord beleggingsbeleid in te zetten, voornamelijk beperkt. Onderstaande tabellen geven van de overige beleggingscategorieën aan van welke instrumenten er gebruik wordt gemaakt.

Portefeuille Fonds/Mandaat	Aandelen Ontwikkelde landen (BlackRock)	Aandelen Opkomende landen (Schroders)
Engagement	O.b.v. Engagement- en voting beleid beheerder BlackRock 'Investment Stewardship'. Doelstelling: actief ondernemingen bewegen tot beter social, milieu gerelateerd en ethisch gedrag.	O.b.v. engagement policy beheerder Schroders. De ESG-specialisten voeren zelf de engagement gesprekken met de ondernemingen.
Stemmen	Zie hierboven	O.b.v. voting policy ESG-team beheerder Schroders
Uitsluiting	Baseline screening van uitsluitingen met voor ieder onderwerp een eigen tolerantiebeleid (0 ->5% revenues): <ul style="list-style-type: none"> Controversiële en burgerlijke wapens; Op basis van VN Verdrag inzake Clustermunitie dat vanaf 1 augustus 2010 bindend internationaal recht is geworden. Bedrijven worden gescreend op betrokkenheid bij de ontwikkeling, productie en onderhoud van landmijnen, clustermunitie en nucleaire wapens. Fossiele brandstoffen; O.b.v. UN Global Compact; Tabaksindustrie. 	<ul style="list-style-type: none"> Op basis van UN Global Compact principes; Conventionele en nucleaire wapens, civiele vuurwapens; Onconventionele gas en olie, thermische kolen (winning en productie), genereren van thermische kolen en olie energieopwekking; Tabak productie en valuechain; Alcohol productie; Gokindustrie; Steunen van convenanten m.b.t. controversiële wapens.
Insluiting / positieve selectie	-	<ul style="list-style-type: none"> De basis is een research-aanpak door een 'dedicated' team van ESG specialisten. ESG-factoren zijn standaard onderdeel van het beleggingsproces.

Portefeuille Fonds/Mandaat	Emerging Market Debt Local Currency (Legal & General)	Emerging Market Debt Hard Currency (PGIM)	High Yield (Robeco)
Engagement	De beheerder hecht veel belang aan ter	-	O.b.v. Engagement-en votingpolicy:

	plekke bedrijven te zien functioneren en lokale toezichthouders te spreken over hun invloed. Op deze manier wordt engagement gevoerd.		Holistische benadering Robeco voert zowel value als enhanced engagement met als doel: verbeteren gedrag op ESG-factoren en bijdragen aan lange termijn prestaties onderneming en hiermee kwaliteit beleggingen van klant.
Stemmen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Uitsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - UN Global Compact - Thermalcoal - Tabak - Controversiële wapens 	<ul style="list-style-type: none"> - Op basis van UN Global Compact principes; - Conventionele en nucleaire wapens, civiele vuurwapens; - Onconventionele gas en olie, thermische kolen (winning en productie), genereren van thermische kolen en olie energieopwekking; - Tabak productie en valuechain; - Gokindustrie; - Uitstoot-intensiteit van meer dan 3.000 ton CO2 per \$ 1 miljoen omzet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Op basis van UN Global Compact principes en OECD richtlijnen; - Tabaksproducenten; - Controversiële wapens; - Palmolie; - Fossiele brandstoffen.
Insluiting / positieve selectie	ESG-factoren zijn integraal onderdeel van het beleggingsproces en bij de waardering en selectie van staats- en bedrijfsleningen. Voor deze categorie wordt een ESG-benchmark als uitgangspunt gehanteerd.	ESG-research is integraal onderdeel van het research-proces.	Integratie van ESG-factoren in beleggingsanalyses, gericht op het identificeren van materiële financiële issues. De ESG-analyse maakt een vast onderdeel uit van de fundamentele score door de sectoranalist.

Lokale beleggingen

Sinds eind 2017 is de eerste lokale belegging gedaan via een daarvoor opgerichte participatiemaatschappij. Hierbij is allereerst getoetst of het risico- rendementsprofiel van de belegging past binnen de beleggingsportefeuille. Met deze lokale belegging neemt het pensioenfonds haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en wordt de lokale economie gestimuleerd.